

Prof. Dr hab. Grzegorz Piwnicki
Instytut Politologii
Uniwersytet Gdański

Gdańsk, dn. 8 października 2024 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

MAGISTRA MIROŚŁAWA JAREMBY

Prześladowania ludności Rohindża w kontekście koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego

I. Temat pracy

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa dotyczy konfliktu prześladowania ludności Rohindża w koncepcji bezpieczeństwa w Birnie.

Rohindżowie to grupa etniczna licząca ok. 1,5-2 mln osób, wywodząca się z jednej z prowincji 52-milionowej Mjanmy (dawnej Birmy) – Rakhine, nazywanej przez nich Arakane. Wyznają islam, mają swój język i odrębną kulturę, czym od niepamiętnych czasów odróżniają się od mieszkańców ziem, z których pochodzą – religią panującą jest tam bowiem buddyzm. Od dziesięcioleci są prześladowani, nie posiadają także obywatelstwa Mjanmy – kraju, który do niedawna był zamkniętą odizolowaną od świata dyktaturą wojskową.

Los Rohindża jest w Birnie ciężki już od dziesięcioleci. Nacjonaliści buddyjscy starali się wywalić wyznawców islamu już w latach pięćdziesiątych. Rząd w 1982 r. stanął na stanowisku, że nie istnieją oni jako osobna grupa etniczna, lecz są imigrantami z Bangladeszu.

Setki tysięcy osób z sunnickiej mniejszości muzułmańskiej zostały wygnane przez wojsko z większości buddyjskiej Birny na przełomie sierpnia i września 2017 r. żołnierze rozpętali przemoc i prześladowania w wioskach. Liczba ofiar śmiertelnych wyniosła ponad 10 tys. osób, mężczyzn, kobiet i dzieci. Siły bezpieczeństwa Birny zostały oskarżone o masowe gwałty, zabójstwa i podpalenie tysięcy domów Rohindża. Dowódcy uzasadniali masakrę reakcją na rzekomą przemoc grup powstańczych, które atakowały posterunki policyjne i graniczne.

Po wypędzeniu z Birny Rohindża przebywają głównie w Bangladeszu, Tajlandii i Malezji. Ich warunki życia w slumsach są katastrofalne. W Bangladeszu ponad 700 tys. trafiło do należącego do najbiedniejszych w kraju dystryktu Cox's Bazar w prowincji Chittagong. Dołączyli do 300 tys. tamtejszych mieszkańców. W prawdopodobnie największym na świecie obozie dla uchodźców w Kutupalong, Rohindża stanowią większość. Nie posiadają dokumentów, w związku z czym żyją bez dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji. Są niedożywieni, szczególnie dzieci. Przemoc, w tym gwałty i porwania, są na porządku dziennym. Co jakiś czas wybuchają pożary.

Sytuacja na przestrzeni lat nie poprawiła się. O fatalnym położeniu obozów informowała przy okazji pięciu lat od wypędzenia Save the Children. Organizacja wezwała społeczność międzynarodową, rządy regionalne i Bangladeszu do zwiększenia wsparcia i zapewnienia im statusu prawnego, możliwości edukacji, a dorosłym zatrudnienia.

II. Cele i metodologia badań

Zakres problemu badawczego został precyzyjnie określony. Treść dysertacji koresponduje z jej tytułem. Również treść poszczególnych części powiązana jest z tytułem rozdziałów i podrozdziałów w sposób bardzo precyzyjny i przekonujący, określone zostały ramy badawcze jako wyznacznik do analizy poszczególnych zjawisk.

Z racji wyżej przedstawionych argumentów podjęcie tego tematu rozprawy doktorskiej jest zasadne i ważne z uwagi na konieczność rozwoju naukowego, polityczne zapotrzebowanie ze strony opinii publicznej. Przyjęte sformułowanie tematu jest logiczne i komunikatywne, w sposób należyty oddaje i prezentuje elementy treściwe rozprawy. Wnikliwie przedstawiona została przez doktoranta geneza tematu, uzasadniająca jego podejście. Zakres problemu badawczego został precyzyjnie określony. Treść dysertacji koresponduje z jej tytułem.

Dysertacja ma przemyślany układ, logicznie zbudowany według podejścia problemowego. Rozdziały stanowią spójną całość, zachowano odpowiednie proporcje między rozdziałami.

Interpretacji podstawowych pojęć dokonano w sposób bardzo precyzyjny i przekonujący. Praca wykazuje poprawność terminologiczną, należyte oddanie najistotniejszych elementów treściowych, zawartość i komunikatywność. Precyzja i jasność, z którą Autor podszedł do używanych lub wyjaśnianych pojęć i definicji, które są niezbędne, złożyła się w przypadku recenzowanego badania na poprawnie sformułowane myśli, zarówno w określeniu tematu pracy, jak i narracji. Czytanie tekstu potwierdziło, że wszelkie wieloznaczności pojęć, nowe terminy i zakres chronologiczny zostały porządnie opracowane, odpowiednio zdefiniowane i konsekwentnie wytłumaczone we wstępie oraz w kontekście pracy. Można wyciągnąć wniosek, że Autor, ma niepodważalne zdolności narratorskie podbudowane solidnym naukowym fundamentem, zdolnością odszukiwania nowych reprezentatywnych źródeł i po prostu pracowitość.

Na problem badawczy będący przedmiotem rozważań w niniejszej pracy doktorskiej składają się trzy zagadnienia istotne dla nauk o polityce, a także dla nauki o stosunkach międzynarodowych i nauk o bezpieczeństwie. Pierwszym aspektem, który

zostanie poddany analizie, jest kwestia naruszeń uprawnień gwarantowanych każdej jednostce ludzkiej na mocy międzynarodowego prawapraw człowieka. Drugim – praktyczny wymiar realizacji koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego (ang. Human security), promowanej od 1994 r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych, a stanowiącej obecnie podstawę aktywności ONZ i jej agend w odniesieniu do ochrony praw człowieka. Trzecim aspektem jest analiza i ocena wpływu naruszeń praw ludności Rohindza na bezpieczeństwo międzynarodowe. Ta swoista triada: prawa człowieka- bezpieczeństwo ludzkie – bezpieczeństwo międzynarodowe wyznacza ramy przedmiotowe analiz, wpływając na strukturę niniejszej pracy doktorskiej, a także determinując wykorzystaną podstawę źródłową.

Podstawowym celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest weryfikacja hipotezy, do której postawienia dały impuls autorskie badania przeprowadzone od 2018 roku, zgodnie z którą prześladowania ludności Rohindza w Mjanmie/Birmie (przejawiające się w systematycznym, usankcjonowanym prawie naruszaniu praw człowieka), a także uchodźców Rohindza w państwach sąsiednich, skutkują podważeniem uznanej w prawie międzynarodowym koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego, a w konsekwencji prowadzą do radykalizacji mniejszości muzułmańskich, nasilenia konfliktów etnicznych i wzrostu zagrożenia terrorystycznego.

Weryfikacji hipotezy posłużyć mają w zamyśle następujące pytania badawcze:

1. Jaką ochronę praw mniejszości zapewnia Birma?
2. Czy stosowane są w tym państwie postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz postanowienia międzynarodowego prawa praw człowieka ?
3. Jakie są najpoważniejsze problemy, z którymi boryka się muzułmańska społeczność mniejszościowa w Birmie?
4. Jakie prawa i wolności, składające się na koncepcję bezpieczeństwa ludzkiego nie są realizowane w przypadku Rohindza ?
5. Czy Rohindzowie mają zapewniony dostęp do podstawowych praw bezpieczeństwa ludzkiego w takiej samej mierze jak dominujące w Mjanmie grupy etniczne ?
6. Jakie skutki niesie brak zapewnienia praw bezpieczeństwa ludzkiego ludności Rohindza ?
7. Jakie różnice można zaobserwować w traktowaniu uchodźców Rohindza przez państwa goszczące ?

8. Jak brak poszanowania praw człowieka zagwarantowanych przez międzynarodowe prawo praw człowieka i koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego wpłynął na radykalizowanie się birmańskich mniejszości muzułmańskich i powstanie komórek terrorystycznych?
9. Jakie cele chcą osiągnąć Rohindźowie poprzez swoje działania skierowane przeciwko państwom, w których znaleźli schronienie?
10. Jak brak zapewnienia praw człowieka i bezpieczeństwa ludzkiego, a w rezultacie radykalizacja postaw prowadząca niejednokrotnie do terroryzmu, wpływa na bezpieczeństwo narodowe, regionalne oraz międzynarodowe ?
11. Jak społeczność międzynarodowa (w szczególności członkowie towarzystwa Narodów Azji Południowo-Wschodniej)reaguje na brak poszanowania praw mniejszości muzułmańskich tych państwach ?
12. Czy społeczność międzynarodowa prowadzi politykę mającą pomagać prześladowanym muzułmanom ?

Weryfikacja hipotezy i znalezienie odpowiedzi na wskazane powyżej pytania badawcze.

Pierwszą z zastosowanych metod to metoda genetyczna. W przypadku poruszanego problemu badawczego metoda genetyczna jest pomocna przy ustaleniu etnogenezy Rohindźów i Bamarów, śledzenia ich losów na przestrzeni wieków oraz ich korelacji i konfliktów.

Dążąc do realizacji zamierzeń badawczych, wykorzystano metodę analizy prawnej. Metoda analizuje normy prawne związane z problemem badawczym. Nakreślając obszar badawczy, dobiera się normy prawne, które odpowiadają na stan problemu badawczego lub brak respektowania określonego prawa. Analizuje się tylko normy prawne, jednocześnie odrzucając inne źródła. Metoda pozwala na krytyczne analizowanie umów oraz dokumentów wewnętrznych i międzynarodowych.

Istotną rolę w prowadzonych badaniach spełniła metoda statystyczna z kategorii metod ilościowych. Metoda statystyczna zajmuje się śledzeniem prawidłowości, które występują w określonej zbiorowości i skupia się głównie na zjawiskach masowych. Pozwala na dokładniejsze zbadania problemów np. demograficznych czy ekonomicznych. Zestawienie statystyczne przedstawia skalę badanego problemu oraz ich tendencję przekształceń w czasie.

Niezbędna dla relacji rozprawy była również metoda decyzyjna. Rozpatruje się w niej procesy polityczno-społeczne, które najczęściej są działaniem ośrodka decyzyjnego,

procesu decyzyjnego, decyzji politycznej lub jej implementacji. Zaletą tej metody jest dokładna analiza przemian lub badanie dynamicznych przemian zachodzących w rzeczywistości polityczno-społecznej.

Ważna dla prowadzonych badań jest metoda porównawcza. Polega ona na wykrywaniu podobieństw między zjawiskami i procesami, które prowadzą do ustalenia różnic między nimi i powinny być porównane pod względem jakości. Metodą najdziej zastosowanie przy porównywaniu przepisów regulacji prawnych, zarówno tych o charakterze krajowym, jak i międzynarodowym.

Ostatnią z wykorzystanych metod było studium przypadku. Jest to metoda służąca do konstrukcji sposobu analizowania przypadku. Jest ona relacją zawierającą w sobie opis szczególnego wydarzenia, wyjątkowej sytuacji lub po prostu interesującego splotu wydarzeń. To relacja, której głównymi uczestnikami mogą być jednostki, organizacje, procesy, instytucje lub po prostu same opisywane w danym studium wydarzenia.

W przygotowaniu rozprawy doktorskiej wykorzystano źródła o zróżnicowanym charakterze. Nadrzędne znaczenie przypisano materiałom o charakterze pierwotnym, to jest aktom prawa międzynarodowego, zarówno konwencjom składającym się na międzynarodowe prawo praw człowieka, jak i rezolucjom organów Organizacji Narodów Zjednoczonych i organizacji regionalnych. Wśród wykorzystanych źródeł pierwotnych pojawią się również akty prawa wewnętrznego Mjanmy, a także raporty międzynarodowych organizacji rządowych i pozarządowych.

III. Struktura pracy

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia. Podział treści między poszczególne części podyktowany został podejściem problemowo-chronologicznym, a także dążeniem do zapewnienia logiki wywodów. Wstęp wprowadzający w problematykę rozprawy, posłużyć ma przede wszystkim ukazaniu wagi analizowanego problemu badawczego dla nauk o polityce, nauki o stosunkach międzynarodowych, ale również dla nauk o bezpieczeństwie. W części wprowadzonej chodzi również o zaprezentowanie interdyscyplinarnego charakteru podjętej problematyki, dotychczasowego stanu badań, ale przede wszystkim o określenie ram konceptualnych rozprawy przez wskazanie hipotezy badawczej, pytań badawczych, przez odniesienie się do przyjętych metod badawczych.

1. W rozdziale pierwszym analizie poddana zostanie koncepcja praw człowieka i istota bezpieczeństwa w ujęciu ogólnym, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego, jej elementów oraz odniesienia koncepcji bezpieczeństwa do praw człowieka
2. Drugi rozdział to analiza historyczna. Ukazane zostaną początki relacji między buddystami muzułmanami wzdłuż rzeki Irawadi, uwypuklona zostanie problematyka pierwszych kontaktów pomiędzy tymi grupami, a także pojawiające się konflikty.
3. Rozdział trzeci poświęcony zostanie ukazaniu sytuacji ludności Rohindża przez pryzmat koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego. Analizy dotyczyć będą zarówno naruszeń praw ludności nadal zamieszkującej Mjanmę, jak i położenia uchodźców Rohindża, którzy o ochronę ubiegają w innych państwach regionu.
4. Ważne miejsce w prowadzonych rozważaniach zajmie problem radykalizacji uchodźców Rohindża, stanowiący przedmiot analiz w rozdziale czwartym niniejszej rozprawy. Obserwowane zjawisko radykalizacji postaw ujęte zostanie jako główna konsekwencja naruszeń praw człowieka i braku bezpieczeństwa ludzkiego.
5. Piąty rozdział tej rozprawy poświęcony zostanie prezentacji, analizie i ocenie reakcji społeczności regionalnej na kryzys uchodźczy Rohindża oraz na radykalizację postaw tej grupy. Do analizy wybrano Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) oraz jego członków.

Wysoki poziom deskryptywny i interpunkcyjny zawierają fragmenty dysertacji dotyczące stymulatorów endogenicznych i egzogenicznych. Do pierwszych słusznie zaliczono oddziaływanie czynników zależnych od samych przywódców Ludu Rohindża, natomiast analizując uwarunkowania egzogeniczne, zbadano oddziaływanie otoczenia międzynarodowego. Przy czym, symulatory wpływające na kształt polityki nie posiadają natury statycznej, a dynamiczną. Determinuje to ich występowanie z różnym nasileniem i w różnych okresach czasowych.

Na zasadzie przedstawienia spójnej syntezy dotyczącej poruszanej w dysertacji problematyki cele i zasadnicze wytyczne podjętego badania naukowego zostały w pełni zrealizowane.

Na poprawność metodologiczną naturalnie złożyło się umiejętne przedstawienie stanu wiedzy w zakresie metodologicznych kwestii dotyczących

rozprawy. Kompetencje autora w tym zakresie pokazują fragmenty dysertacji, odzwierciedlających poprawność metodologiczną. Stosowany szeroki wachlarz metod naukowej analizy. Autor podkreśla, że właściwą metodą badawczą politycznej jest badanie konkretnych przypadków w ramach studium przypadku, wspominając o zarzutach stawianych tej metodzie oraz jej możliwościach. Pokazuje przewagę metody komparatystycznej, która w przypadku badań konkretnych podmiotów znajduje nieliczne zastosowanie. Metodą zastosowaną w dysertacji jest analiza historyczna, którą posłużono się do przedstawienia uwarunkowań historycznych i demograficznych i wykazania wpływu przeszłości na obecny rozwój życia politycznego.

IV. Ważniejsze uogólnienia

1. Podsumowując wartość merytoryczną pracy stwierdzam, że jest ona twórczą i krytyczną analizą postawionego w tytule problemu badawczego. Dysertacja co warto jeszcze raz podkreślić ma charakter politologiczny. Jest swoistego rodzaju wzorem i przykładem badań politologicznych, czego dowodem jest dobre wykorzystanie metod badawczych.
2. Autor wykazał umiejętność sformułowania hipotez, czym od razu uwypuklił rzeczywistość przedstawienia problemu badawczego.
3. Wyraźnie wyeksponował elementy, które zdecydowały oraz przekonują, że są oryginalne i nowatorskie, co skutkowało rozwiązaniem problemu naukowego.
4. Doktorant w podsumowaniu rozdziałów dokonał podsumowania i uogólniających wniosków.
5. Z treści dysertacji przebijają się kompetencje Autora, który wykazał się dużą wielopłaszczyznową wiedzą. Potwierdza to odpowiednia podbudowa teoretyczna i źródłowa pracy doktorskiej. Bazuje na dotychczasowych osiągnięciach naukowych. Zaslugą doktoranta jest dooptowanie ich do konkretnego przypadku badawczego.
6. Pozytywna ocena odnosi się także do umiejętności analitycznych i syntezujących oraz precyzyjnie prezentowane własne konkluzje.
7. Autor niekiedy zapomina o nieuniknionych ograniczeniach części deskryptywnej i interpretacyjnej. Mimo tego należy podkreślić, że ogólna symetria i logika pracy nie jest naruszona.

młody naukowiec potrafi podjąć takiemu zadaniu. W sposób pośredni świadczy o tym obojętność dzieła oraz przede wszystkim erudycja magistra Mirosława Jaremby.

V. Bibliografia

1. Teksty źródłowe 131
2. Monografie 80
3. Artykuły naukowe 125
4. Materiały internetowe 57

Razem 393, a w tym 57 w języku polskim i 336 w języku angielskim.

VI. Konkluzja

Przedłożona do recenzji dysertacja doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego o doniosłej kwestii politologicznej w warstwie teoretycznej jak również praktycznej. W dojrzały sposób zdefiniowano problem badawczy, zastosowano właściwą metodologię badań, zaprezentowano niezbędną naukową literaturę przedmiotu, źródła i opracowania. Praca jest przygotowana i napisana na poziomie bardzo dobrym. Podsumowując, stwierdzam, że spełnia ona wszystkie wymogi stawiane dysertacjom doktorskim. Wnoszę zatem o przyjęcie ocenionej pracy i dopuszczenie magistra Mirosława Jaremby do kolejnego etapu w przewodzie doktorskim.

Gdańsk, dn. 2 października 2024 r.

Prof. Dr hab. Grzegorz Piwnicki

